

Rainer Maria Rilke
MARIJINO ŽIVLJENJE

Rainer Maria Rilke
DAS MARIEN-LEBEN

Tiskana izdaja knjige je izšla leta 2006
ISBN 978-961-6519-16-8

Rainer Maria Rilke

MARIJINO ŽIVLJENJE

Prevedel *Gorazd Kocijančič*

Ilustracije *Jožef Muhovič*

Spremna beseda
Gorazd Kocijančič

Ljubljana
2018

Elektronska knjižna zbirka

e–31

Urednika zbirke *Gorazd Kocijančič* in *Vid Snoj*

Rainer Maria Rilke

Marijino življenje

Iz nemščine prevedel in spremno besedo napisal *Gorazd Kocijančič*

Ilustracije *Jožef Muhovič*

Oblikovanje elektronske izdaje *Lucijan Bratuš*

Izdajatelj

Za KUD Logos *Mateja Komel Snoj*

Ljubljana 2018

Elektronska izdaja e–31

Elektronski vir (pdf)

Način dostopa (URL):

<http://www.kud-logos.si/e-knjige/>

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=295579136
ISBN 978-961-7011-56-2 (pdf)

Kazalo

9	<i>Geburt Mariae</i> Marijino rojstvo
13	<i>Die Darstellung Mariae im Tempel</i> Darovanje Marije v templju
19	<i>Mariae Verkündigung</i> Marijino oznanjenje
23	<i>Mariae Heimsuchung</i> Marijino obiskanje
27	<i>Argwohn Josephs</i> Jožefovo sumničenje
31	<i>Verkündigung über den Hirten</i> Oznanilo pastirjem
35	<i>Geburt Christi</i> Kristusovo rojstvo
39	<i>Raß auf der Flucht nach Ägypten</i> Počitek na begu v Egipt
43	<i>Von der Hochzeit zu Kana</i> O poroki v Kani
47	<i>Vor der Passion</i> Pred pasijonom
51	<i>Pietà</i> Pietà
53	<i>Stillung Mariae mit dem Auferstandenen</i> Umiritev Marije z Vstalim
55	<i>Vom Tode Mariae</i> O Marijini smrti
66	<i>Gorazd Kocijančič</i> Rilkejevo »Marijino življenje«

*O was muß es die Engel gekostet haben,
nicht aufzusingen plötzlich, wie man aufweint,
da sie doch wußten: in dieser Nacht wird dem Knaben
die Mutter geboren, dem Einen, der bald erscheint.*

Marijino rojstvo

O kaj angele moralo je stati,
da zapeli niso iznenada, kot zajočeš,
saj so vendar vedeli: v tej noči dečku se rodi
mati, Enemu, ki se kmalu bo pojavil.

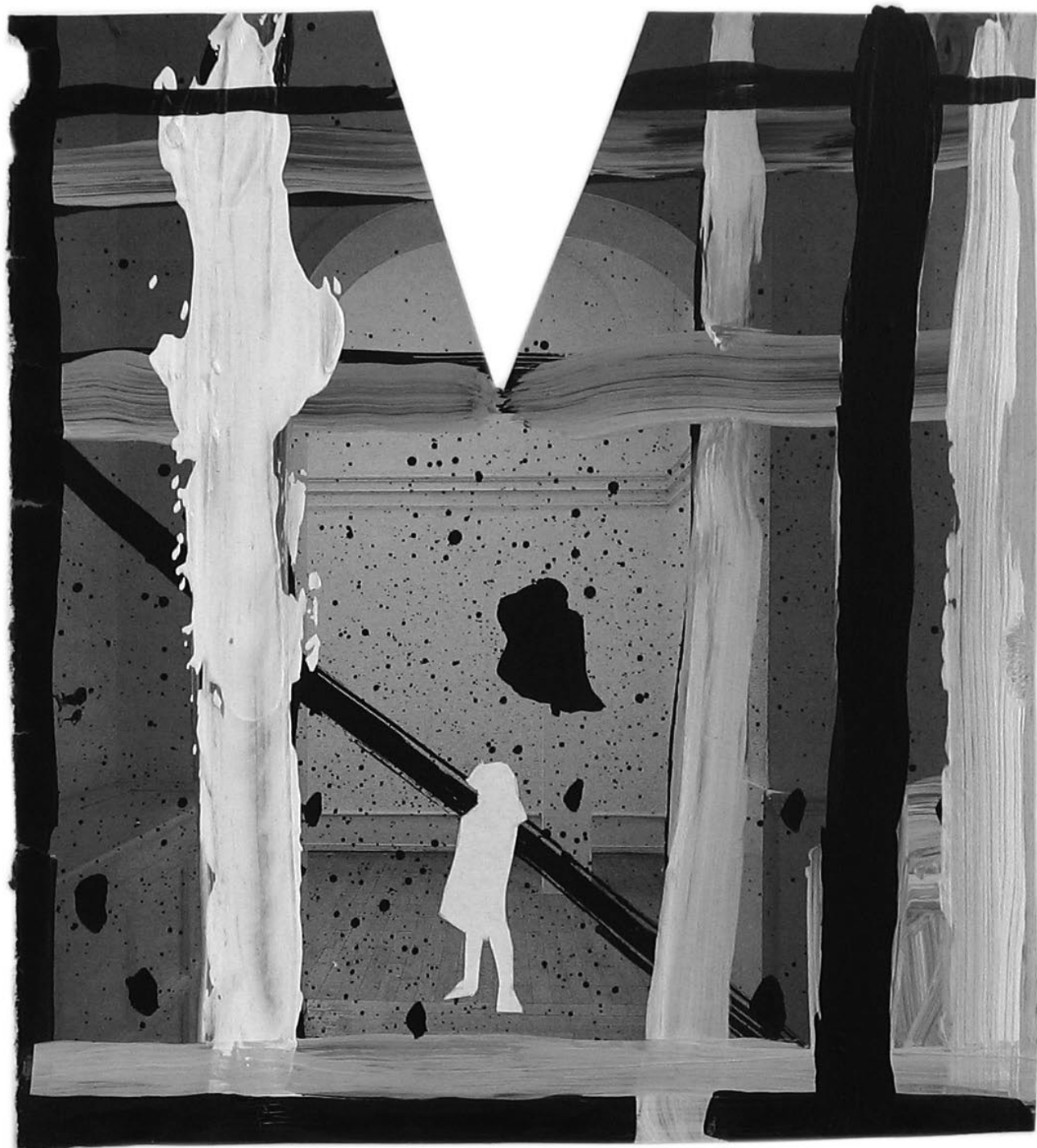
*Schwingend verschwiegen sie sich und zeigten die Richtung,
wo, allein, das Gehöft lag des Joachim,
ach, sie fühlten in sich und im Raum die reine Verdichtung,
aber es durfte keiner nieder zu ihm.*

V vzletu so molčali in kazali smer,
kjer je stala domačija Joakíma, vsa samotna,
v sebi in prostoru so čutili čisto zgoščevanje,
a nihče ni smel oditi k njemu dol.

*Denn die beiden waren schon so außer sich vor Getue.
Eine Nachbarin kam und klugte und wußte nicht wie,
und der Alte, vorsichtig, ging und verhielt das Gemuhe
einer dunkelen Kuh. Denn so war es noch nie.*

II

Da, že tako oba bila iz sebe sta od hrupa.
Soseda je prišla, modrovala in ni vedela kako,
starec pa je – previdno – šel in muk zadržal
temne krave. Kajti tako še ni bilo nikoli.

*Um zu begreifen, wie sie damals war,
mußt du dich erst an eine Stelle rufen,
wo Säulen in dir wirken; wo du Stufen
nachfühlen kannst; wo Bogen voll Gefahr
den Abgrund eines Raumes überbrücken,
der in dir blieb, weil er aus solchen Stücken
getürmt war, daß du sie nicht mehr aus dir
ausheben kannst du rissest dich denn ein.*

Darovanje Marije v templju

Da doumeš, kakšna je bila takrat,
se moraš poklicáti tja na kraj,
kjer delujejo v tebi stebri; kjer lahko občutiš
te stopnice in kjer loki nevarnosti prepolni
premoščajo prostora brezno,
ki je ostal v tebi, ker je nakopičen bil
iz takih kosov, da ne moreš več jih dvigniti iz sebe,
ne da bi se zrušil vanj.

*Bist du so weit, ist alles in dir Stein,
Wand, Aufgang, Durchblick, Wölbung –, so probier
den großen Vorhang, den du vor dir hast,
ein wenig wegzuzerrn mit beiden Händen:
da glänzt es von ganz hohen Gegenständen
und übertrifft dir Atem und Getast.
Hinauf, hinab, Palast steht auf Palast,
Geländer strömen breiter aus Geländern
und tauchen oben auf an solchen Rändern,
daß dich, wie du sie siehst, der Schwindel faßt.*

Ko daleč si tako, in vse je v tebi kamen,
zid, vzpon, pregled, obok – poskusi z obema
rokama vsaj malo odmakniti veliko zagrinjalo,
ki imaš ga pred sabo:
tedaj zasije iz zelo visokih
predmetov in preseže dih tvoj in otip.
Gor, dol se palača dviga na palači,
ograje strujajo širše iz ograj
in spet na površje splavajo na robovih takih,
da si, ko vidiš jih tako, ves vrtoglav.

*Dabei macht ein Gewölk aus Räucherständen
die Nähe trüb; aber das Fernste zielt
in dich hinein mit seinen graden Strahlen –,
und wenn jetzt Schein aus klaren Flammenschalen
auf langsam nahenden Gewändern spielt:
wie hältst du's aus?
Sie aber kam und hob
den Blick, um dieses alles anzuschauen.*

Pri tem oblak ti iz kadilnic bližino
zamegljuje; toda najoddaljenejše z žarki
ravnimi prav vate meri –,
in če sedaj se sijaj iz jasnih plamenečih kup
igra na oblačilih, ki se bližajo počasi:
kako preneseš to?
Ona pa prišla je in dvignila
pogled, da zrla bi to vse.

*(Ein Kind, ein kleines Mädchen zwischen Frauen.)
Dann stieg sie ruhig, voller Selbstvertrauen,
dem Aufwand zu, der sich verwöhnt verschob:
So sehr war alles, was die Menschen bauen,
schon überwogen von dem Lob
in ihrem Herzen. Von der Lust
sich hinzugeben an die innern Zeichen:*

(Otrok, drobna deklica bila je med ženami.)
Potem je stopíla mirno, samozavesti polna,
k razkošju, ki se razvajeno je odmaknilo.
Tako zelo je vse, kar ljudje gradijo,
bilo preseženo že s hvalo
v njenem srcu. Iz užitka
se predati znamenjem notránjim:

*Die Eltern meinten, sie hinaufzureichen,
der Drohende mit der Juwelenbrust
empfing sie scheinbar: Doch sie ging durch alle,
klein wie sie war, aus jeder Hand hinaus
und in ihr Los, das, höher als die Halle,
schon fertig war, und schwerer als das Haus.*

17

starši so menili, da izročajo jo kvišku,
grozeči mož z demantnimi prsmi
jo na videz je sprejel: a ona šla je skozi vse,
majhna, kakršna je pač bila, iz vsake roke
in v usodo svojo, ki bila je višja od dvorane,
že pripravljena in od hiše težja.

Mariae Verkündigung

19

*Nicht daß ein Engel eintrat (das erkenn),
erschreckte sie. Sowenig andre, wenn
ein Sonnenstrahl oder der Mond bei Nacht
in ihrem Zimmer sich zu schaffen macht,
auffahren —, pflegte sie an der Gestalt,
in der ein Engel ging, sich zu entrüsten;*

Marijino oznanjenje

Spoznaj: ni je prestrašilo to, da je vstopil
angel. Le malo, kot drugi planejo kvišku, ko
sončni se žarek ali luna ponoči mudi v njihovi sobi,
tako malo mirù ji je vzela podoba,
v kateri prihajal je angel;

*sie ahnte kaum, daß dieser Aufenthalt
mühsam für Engel ist. (O wenn wir wüßten,
wie rein sie war. Hat eine Hirschkuh nicht,
die, liegend, einmal sie im Wald eräugte,
sich so in sie versehn, daß sich in ihr,
ganz ohne Paarigen, das Einhorn zeugte,
das Tier aus Licht, das reine Tier —.)*

komajda slutila je, da je to prebivanje
angelom težavno (O ko mi bi vedeli,
kako čista je bila. Se ni košuta,
ki opazovala jo nekoč leže je v gozdu,
tako zazrla vanjo, da v njej se,
čisto brez paritve, spočel je samorog,
žival iz lúči, žival prečista —.)

*Nicht, daß er eintrat, aber daß er dicht,
 der Engel, eines Jünglings Angesicht
 so zu ihr neigte; daß sein Blick und der,
 mit dem sie aufsaß, so zusammenschlugen
 als wäre draußen plötzlich alles leer
 und, was Millionen schauten, trieben, trugen,
 hineingedrängt in sie: nur sie und er;
 Schaun und Geschautes, Aug und Augenweide
 sonst nirgends als an dieser Stelle —: sieh,
 dieses erschreckt. Und sie erschranken beide.
 Dann sang der Engel seine Melodie.*

Ne da vstopil je, ampak da je on,
 angel, k njej tesnó obličje nagnil
 mladeniča in da sta se njegov pogled in tisti,
 ki z njim ona je pogledala navzgor, tako ujela,
 kot bilo bi zunaj iznenada prazno vse
 in bilo bi to, kar so milijoni zrli, delali, nosili,
 vanjo strnjeno: ona le in on;
 zrenje in uzrto, oko in paša zanj,
 nikjer drugje kot na tem kraju —: glej,
 to zbuja strah. In prestrášila sta se oba.
 Potem angel je zapel svojo melodijo.

*Noch erging sie's leicht im Anbeginne,
doch im Steigen manchmal ward sie schon
ihres wunderbaren Leibes inne, –
und dann stand sie, atmend, auf den hohn*

*Judenbergen. Aber nicht das Land,
ihre Fülle war um sie gebreitet;
gehend fühlte sie: man überschreitet
nie die Größe, die sie jetzt empfand.*

Marijino obiskanje

Še lahkotno je hodila na začetku,
a navkreber se je kdaj
že ovedela prelepega telesa, –
in potem je stala in lovila sapo na visokih

gričih Judovega. A ne dežela,
njena polnost se je širila krog nje;
ko je hodila, jo je občutila: nikoli ne presežemo
te veličine, ki čutila jo je zdaj.

*Und es drängte sie, die Hand zu legen
auf den andern Leib, der weiter war.
Und die Frauen schwankten sich entgegen
und berührten sich Gewand und Haar.*

In gnalo jo je, da bi roko položila
na to drugo še telo, ki bilo je širše.
Ženi sta se opotekali druga proti drugi
in se dotikali po obleki in laseh.

*Jede, voll von ihrem Heiligtume,
schützte sich mit der Gevatterin.
Ach der Heiland in ihr war noch Blume,
doch den Täufer in dem Schooß der Muhme
riß die Freude schon zum Hüpfen hin.*

25

Vsaka, polna svojega svetišča,
se je varovala z njo, ki ji bila je v rodu.
Oh, Odrešenik v njej je bil še cvet,
Krstnika pa je radost trgala že
v notranjosti strine, da je skakal.

*Und der Engel sprach und gab sich Müh
an dem Mann, der seine Fäuste ballte:
Aber siehst du nicht an jeder Falte,
daß sie kühl ist wie die Gottesfrüh.*

Jožefovo sumničenje

In angel je govoril in se trudil
z možem, ki stiskal je pesti:
Mar ne vidiš na slehernem pregibu,
da je sveža kakor Božja zarja?

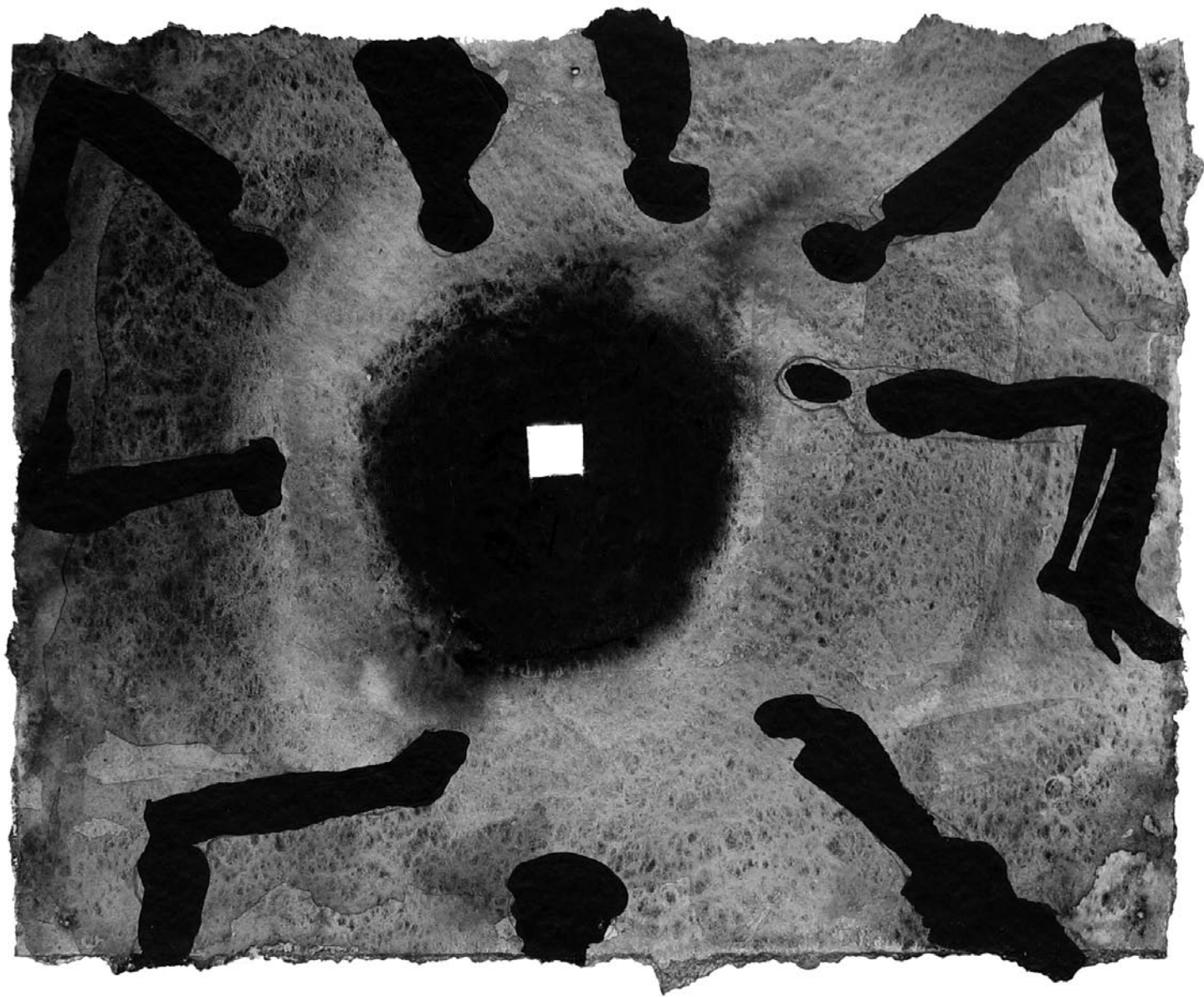
*Doch der andre sah ihn finster an,
murmelnd nur: Was hat sie so verwandelt?
Doch da schrie der Engel: Zimmermann,
merkst du's noch nicht, daß der Herrgott handelt?
Weil du Bretter machst, in deinem Stolze,
willst du wirklich den zur Rede stelln,
der bescheiden aus dem gleichen Holze
Blätter treiben macht und Knospen schwelln?*

Ta pa ga je gledal mrko,
zgolj mrmraje: Kaj jo tako je spremenilo?
Tedaj je angel zakričal: Tesar,
še ne opaziš, da deluje Bog, Gospod?
Boš zato, ker delaš deske, v napuhu
klical na zagovor *njega*,
ki ponižno daje iz istega lesa
vzbrsteti listom in pognati popkom?

*Er begriff. Und wie er jetzt die Blicke,
recht erschrocken, zu dem Engel hob,
war der fort. Da schob er seine dicke
Mütze langsam ab. Dann sang er lob.*

29

Doumél je. In ko zdaj je dvignil
k angelu pogled, zares prestrašen,
je bil ta že proč. Tedaj je počasi snel
debelo pokrivalo. In zapel je hvalo.

*Seht auf, ihr Männer. Männer dort am Feuer,
die ihr den grenzenlosen Himmel kennt,
Sterndeuter, hierher! Seht, ich bin ein neuer
steigender Stern. Mein ganzes Wesen brennt
und strahlt so stark und ist so ungeheuer
voll Licht, daß mir das tiefe Firmament
nicht mehr genügt. Laßt meinen Glanz hinein
in euer Dasein: Oh, die dunklen Blicke,
die dunklen Herzen, nächtliche Geschicke
die euch erfüllen. Hirten, wie allein
bin ich in euch. Auf einmal wird mir Raum.*

Oznanilo pastirjem

Poglejte kvišku, vi možje. Možje pri ognju tam,
ki nebo brez mej poznate,
razlagalci zvezd, kar sem! Poglejte, jaz sem nova
vzhajajoča zvezda. Moje bitje vse gori
in žari tako močno ter je tako neznansko
lúči polno, da mi globoki svod
ni več dovolj. Pustite blesku mojemu
v svoj obstoj: o pogledi temni,
temna srca, te usode nočne,
ki ste jih polni. Pastirji, kako sem
sam v vas. Naenkrat prostor sem dobil.

*Staunet ihr nicht: der große Brotfruchtbaum
warf einen Schatten. Ja, das kam von mir.
Ihr Unerschrockenen, o wüßtet ihr,
wie jetzt auf eurem schauenden Gesichte
die Zukunft scheint. In diesem starken Lichte
wird viel geschehen. Euch vertrau ichs, denn
ihr seid verschwiegen; euch Gradgläubigen
redet hier alles. Glut und Regen spricht,
der Vögel Zug, der Wind und was ihr seid,
keins überwiegt und wächst zur Eitelkeit
sich mästend an. Ihr haltet nicht
die Dinge auf im Zwischenraum der Brust
um sie zu quälen. So wie seine Lust
durch einen Engel strömt, so treibt durch euch*

Ne čudite se: kruhovec velíki
je vrgel senco. Da, to od mene je prišlo.
Vi neustrašni, o ko vedeli bi, kako
zdaj na vašem zročem obličju
sije prihodnost. V tej močni luči
se bo zgodilo mnogo. Vam zaupam,
ker ste molčeči; vam, ki verújete preprosto,
vse tu govori. Govori žerjavica in dež,
let ptic, veter in vse, kar ste;
nič tega ne prevladuje in do ničnosti ne zraste,
ne pita samo sebe. Vi ne zadržujete
stvari v prostoru vmesnem prsi,
da bi jih mučili. Kakor skozi angela
užitek teče, skozi vas

*das Irdische. Und wenn ein Dorngesträuch
 aufflammte plötzlich, dürfte noch aus ihm
 der Ewige euch rufen, Cherubim,
 wenn sie geruhten neben eurer Herde
 einherzuschreiten, wunderten euch nicht:
 ihr stürztet euch auf euer Angesicht,
 betetet an und nenntet dies die Erde.*

*Doch dieses war. Nun soll ein Neues sein,
 von dem der Erdkreis ringender sich weitet.
 Was ist ein Dörnick uns: Gott fühlt sich ein
 in einer Jungfrau Schooß. Ich bin der Schein
 von ihrer Innigkeit, der euch geleitet.*

že zemeljsko poganja. In če nenadoma bi
 trnov grm vzplamenel, in bi vas celo iz
 njega klical Večni, če bi kerubi
 blagovólili ob rókah vaših vstopiti, se ne bi začudili;
 vrgli bi se na obličje,
 molili bi in ime bi temu dali zemlja.

A to je bilo. Zdaj pa naj bo nekaj novega,
 od koder zemeljski se krog v boju širi.
 Kaj nam je trnje: Bog vživlja se
 v devičino naročje. Jaz sijaj sem
 njene nótranjosti, ki vas spremlja.

*Hättest du der Einfalt nicht, wie sollte
dir geschehn, was jetzt die Nacht erhellt?
Sieh, der Gott, der über Völkern grollte,
macht sich mild und kommt in dir zur Welt.
Hast du dir ihn größer vorgestellt?*

Kristusovo rojstvo

Če ne bi preprostosti imela, kako bi
se ti moglo pripetiti, kar zdaj nam razsvetljuje noč?
Glej, Bog, ki srdil se je nad ljudstvi,
blag postaja in v tebi gre na svet.
Si si zamišljala ga večjega?

*Was ist Größe? Quer durch alle Maße,
 die er durchstreicht, geht sein grades Los.
 Selbst ein Stern hat keine solche Straße.
 Siehst du, diese Könige sind groß,
 und sie schleppen dir vor deinen Schooß
 Schätze, die sie für die größten halten,
 und du staunst vielleicht bei dieser Gift –:
 aber schau in deines Tuches Falten,
 wie er jetzt schon alles übertrifft.*

Kaj je velikost? Poprek skozi vse mere,
 ki jih križa, njegova gre usoda, ravna,
 še zvezdi taka pot ni lastna,
 vidiš, ti kralji so veliki
 in pred naročje tvoje vlačijo
 zaklade, ki jih imajo za velike,
 in ti morda se čudiš pri tem strupu:
 a poglej si v gube sukna,
 kako On že zdaj presega vse.

*Aller Amber, den man weit verschifft,
jeder Goldschmuck und das Luftgewürze,
das sich trübend in die Sinne streut:
alles dieses war von rascher Kürze,
und am Ende hat man es bereut.
Aber (du wirst sehen): Er erfreut.*

37

Vsa ambra, ki vkrcali smo jo za dolgo pot,
vse okrasje zlato in dišavje,
ki se zamegljujoč v čute trosi:
vse bilo je kratkotrajno,
in na koncu nam bilo je tega žal.
A (videla boš): On razveseljuje.

*Diese, die noch eben atemlos
flohen mitten aus dem Kindermorden:
o wie waren sie unmerklich groß
über ihrer Wanderschaft geworden.*

*Kaum noch daß im scheuen Rückwärtsschauen
ihres Schreckens Not zergangen war,
und schon brachten sie auf ihrem grauen
Maultier ganze Städte in Gefahr;*

Počitek na begu v Egipt

Ti, ki pravkar še brez sape so
bežali od klanja otrok:
o kako so neopazno véliki postali
prek svojega popotováńja.

Komaj se v oziranju je plašnem
njih groze stiska razkrojila,
so na svoji sivi muli prinesli
nevarnost celim mestom;

*denn so wie sie, klein im großen Land,
— fast ein Nichts — den starken Tempeln nahten,
platzten alle Götzen wie verraten
und verloren völlig den Verstand.*

*Ist es denkbar, daß von ihrem Gange
alles so verzweifelt sich erbost?
und sie wurden vor sich selber bange,
nur das Kind war namenlos getrost.*

ko so, majhni v véliki deželi,
— skoraj nič — se bližali svetiščem silnim,
so namreč vsi maliki se razklali, kot izdani bi bili,
in povsem so izgubili pamet.

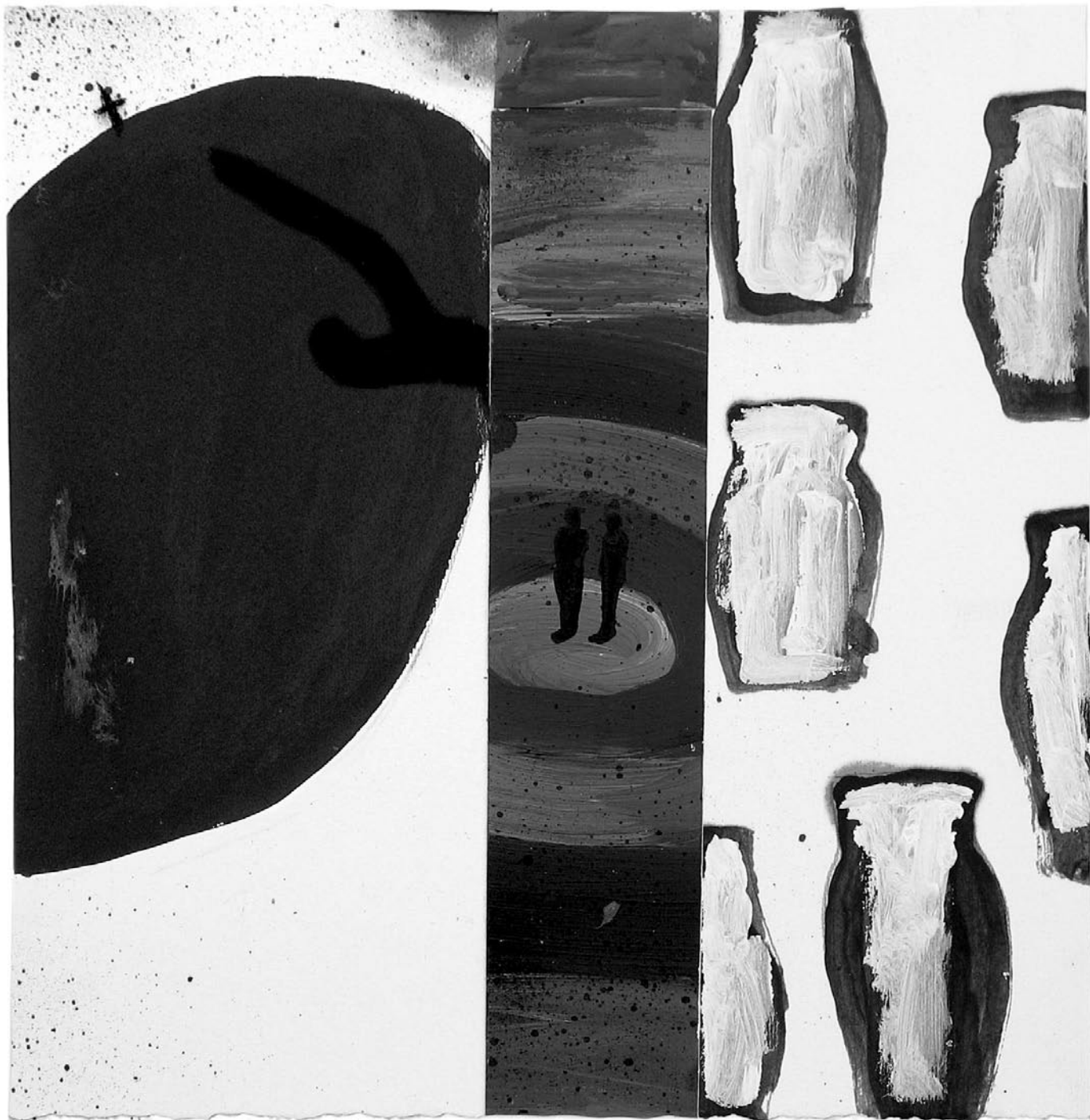
Je sploh mogoča misel, da od njih se hoje
je vse tako v obupu razsrdílo?
In strah jih je bilo pred sabo,
le dete je bilo brezimno mirno.

*Immerhin, sie mußten sich darüber
eine Weile setzen. Doch da ging
sieh: der Baum, der still sie überhing,
wie ein Dienender zu ihnen über:*

*er verneigte sich. Derselbe Baum,
dessen Kränze toten Pharaonen
für das Ewige die Stirnen schonen,
neigte sich. Er fühlte neue Kronen
blühen. Und sie saßen wie im Traum.*

A vendar: ob tem so morali
kar nekaj časa posedeti. Tedaj pa,
glej, drevo, ki nad njimi tiho je viselo,
prišlo je k njim kakor služabnik

in se priklonilo. Isto to drevo,
čigar venci so za Večno
varovali čela mrtvim faraonom,
se je nágnilo. Čutilo je,
da cvetijo nove
krone. In oni so sedeli kot v sanjah.

*Konnte sie denn anders, als auf ihn
stolz sein, der ihr Schlichtestes verschönte?
War nicht selbst die hohe, großgewöhnte
Nacht wie außer sich, da er erschien?*

*Ging nicht auch, daß er sich einst verloren,
unerhört zu seiner Glorie aus?
Hatten nicht die Weisesten die Ohren
mit dem Mund vertauscht? Und war das Haus*

O poroki v Kani

Ali ona mogla bi drugače, kot da je bila
ponosna nanj, ki je polepšal najpreprostejše v njej?
Ni bila celó visoka, na véliko navajena
noč kakor iz sebe, ko se je pojavil On?

Ni tudi to, da se je nekoč izgubil,
na koncu nezaslišano povečalo njegovo veličastvo?
Ali niso najbolj modri zamenjali
ušes z usti? In ali hiša ni bila

*nicht wie neu von seiner Stimme? Ach
sicher hatte sie zu hundert Malen
ihre Freude an ihm auszustrahlen
sich verwehrt. Sie ging ihm staunend nach.*

*Aber da bei jenem Hochzeitsfeste,
als es unversehns an Wein gebrach, –
sah sie hin und bat um eine Geste
und begriff nicht, daß er widersprach.*

*Und dann tat er's. Sie verstand es später,
wie sie ihn in seinen Weg gedrängt:*

kot nova od njegovega glasu? Oh,
gotovo stokrat se
vzdržala je, da ne bi izžarevala
nad njim veselja. Osupla mu sledila je.

A tedaj pri tem poročnem slavju,
ko zmanjkalo je vina nepričakovano, –
se je ozrla tja in prosila je za kretnje
in ni dojela, da on ji nasprotuje.

In nato je storil. Razumela je pozneje,
kako ga je potisnila na pot njegovo:

*denn jetzt war er wirklich Wundertäter,
und das ganze Opfer war verhängt,
unaufhaltsam. Ja, es stand geschrieben.
Aber war es damals schon bereit?
Sie: sie hatte es herbeigetrieben
in der Blindheit ihrer Eitelkeit.*

*An dem Tisch voll Früchten und Gemüsen
freute sie sich mit und sah nicht ein,
daß das Wasser ihrer Tränendrüsen
Blut geworden war mit diesem Wein.*

kajti zdaj bil res je čudodelnik,
in usojena bila je žrtev vsa,
nezadržno. Da, zapisano bilo je.
Toda ali je bilo tedaj že zgotovljeno?
Ona: ona je to sèm prignala
v ničévosti slepoti.

Ob mizi, polni sadežev in zelenjave,
se z drugimi je veselila in videla ni,
da voda njenih solznic
je s tem vinom kri postala.

*O hast du dies gewollt, du hättest nicht
durch eines Weibes Leib entspringen dürfen:
Heilande muß man in den Bergen schürfen,
wo man das Harte aus dem Harten bricht.*

Pred pasijonom

O če bi ti to hótél, bi mogel
drugače se roditi, ne skozi žensko telo;
odrešenike treba je v goráh iskati,
kjer trdo od trdega se lomi.

*Tut dirs nicht selber leid, dein liebes Tal
so zu verwüsten? Siehe meine Schwäche;
ich habe nichts als Milch- und Tränenbäche,
und du warst immer in der Überzahl.*

*Mit solchem Aufwand wardst du mir verheißen.
Was tratst du nicht gleich wild aus mir hinaus?
Wenn du nur Tiger brauchst, dich zu zerreißen,
warum erzog man mich im Frauenhaus,*

Ti samemu ni žal, da tako pustošiš si
dolino ljubo? Poglej na mojo šibkost;
ničesar nimam, le potoke mleka in solza,
a tebe vedno je bilo preveč.

S takim si razsipanjem mi bil obljubljen,
zakaj takoj iz mene divje ne izstopiš?
Če le tigra potrebuješ, da te raztrga,
zakaj so poučili me v ženski hiši,

*ein weiches reines Kleid für dich zu weben,
darin nicht einmal die geringste Spur
von Naht dich drückt —: so war mein ganzes Leben,
und jetzt verkehrst du plötzlich die Natur.*

49

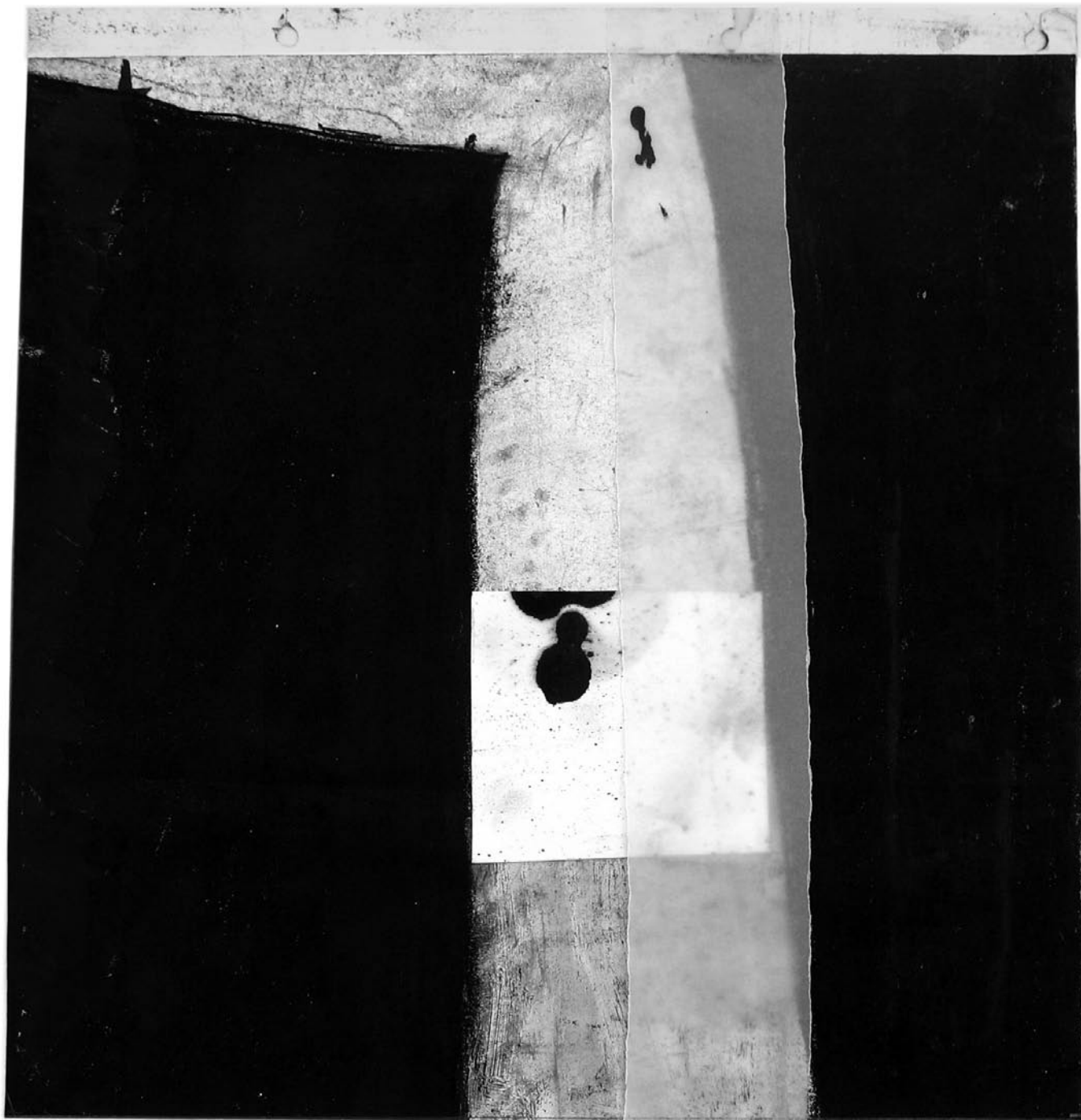
kako se splete zate mehko čisto oblačilo,
da nate ne bi v njem pritiskala
niti najmanjša šiva sled —: takšno vse moje je bilo življenje,
zdaj pa nenadoma naravo spreobračaš.

*Jetzt wird mein Elend voll, und namenlos
erfüllt es mich. Ich starre wie des Steins
Inneres starrt.
Hart wie ich bin, weiß ich nur Eins:
Du wurdest groß –
... und wurdest groß,
um als zu großer Schmerz
ganz über meines Herzens Fassung
hinauszustehn.
Jetzt liegst du quer durch meinen Schooß,
jetzt kann ich dich nicht mehr
gebären.*

Pietà

Zdaj je moja beda polna in brezimno
izpolnjuje me. Strmim, kakor strmi
notránjost kamna.
Trda, kakor sem, le eno vem:
Postal si velik –
... in postal si velik, da bi kot prevelika bolečina
izstopil, čisto nad
dojetje mojega srca.
Zdaj ležiš počez mi v naročju,
zdaj te ne morem več
roditi.

*Was sie damals empfanden: ist es nicht
vor allen Geheimnissen süß
und immer noch irdisch:
da er, ein wenig blaß noch vom Grab,
erleichtert zu ihr trat:
an allen Stellen erstanden.*

Umiratev Marije z Vstalim

Kar takrat so občutili: mar ni
bolj od vseh skrivnosti sládko
in še vedno zemeljsko:
ko on, še rahlo bled od groba,
je olajšan stopil k njej:
vstali vsepovsod.

*O zu ihr zuerst. Wie waren sie da
unaussprechlich in Heilung.
Ja sie heilten, das war's. Sie hatten nicht nötig,
sich stark zu berühren.
Er legte ihr eine Sekunde
kaum seine nächstens
ewige Hand an die frauliche Schulter.
Und sie begannen
still wie die Bäume im Frühling,
unendlich zugleich,
diese Jahreszeit
ihres äußersten Umgangs.*

O, najprej k njej. Kako sta
tam bila v ozdravitvi nerekljivo.
Da, zdravila sta, to se je zgodilo. Njima treba ni bilo
močno se dotakniti.
Komaj za trenutek ji položil je
kmalu večno roko na njeno žensko ramo.
In začela
tiho sta kot spomladi drevje,
neskončno hkrati,
ta letni čas
skrajnega sobitja.

Vom Tode Mariae

55

(Drei Stücke)

I

*Derselbe große Engel, welcher einst
ihr der Gebärung Botschaft niederbrachte,
stand da, abwartend daß sie ihn beachte,
und sprach Jetzt wird es Zeit, daß du erscheinst.*

*Und sie erschrak wie damals und erwies
sich wieder als die Magd, ihn tief bejahend.
Er aber strahlte und, unendlich nahend,*

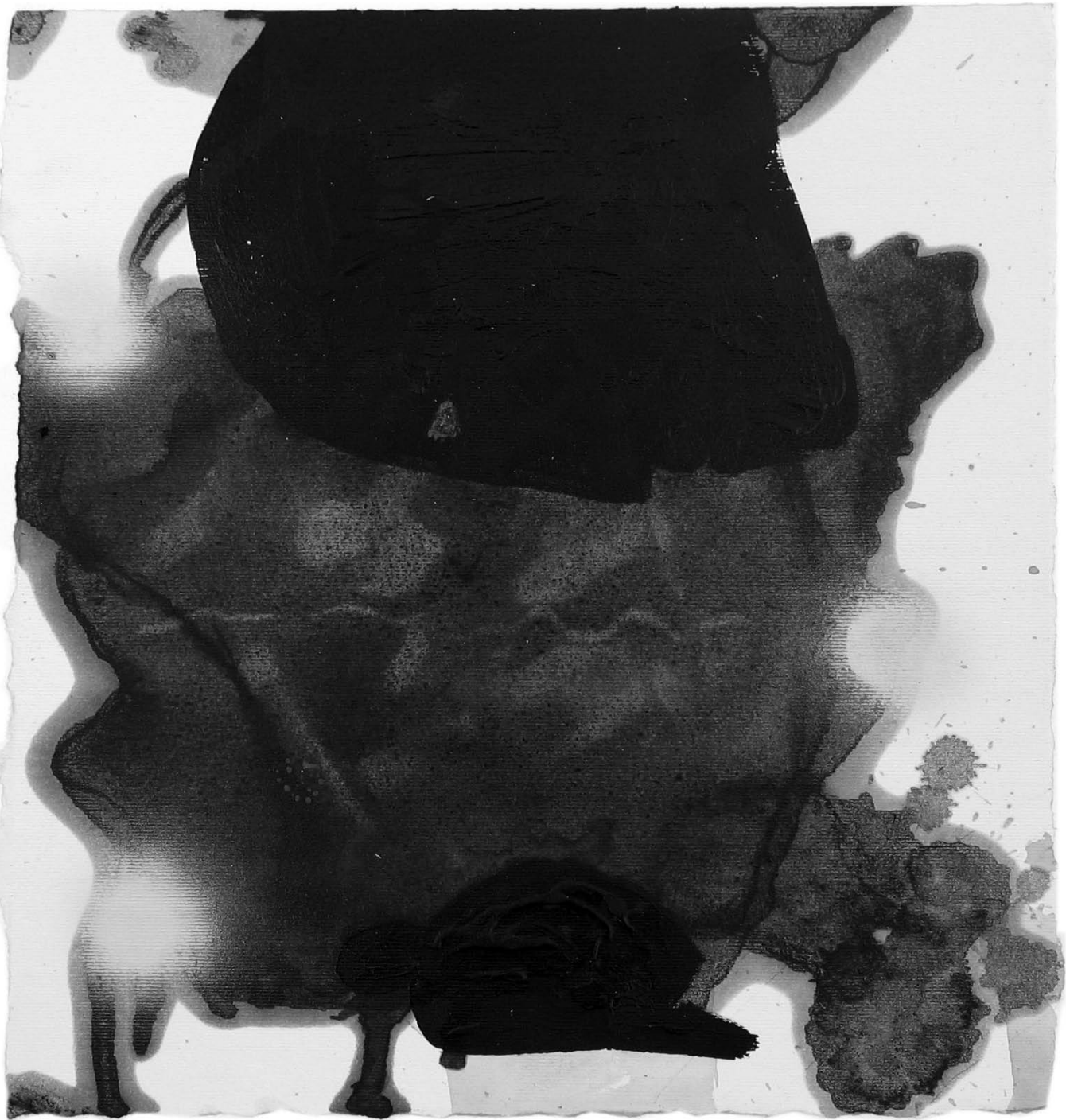
O Marijini smrti

(Trije prizori)

I

Isti angel véliki, ki ji nekoč
je prinesel dol novico o roditvi,
tu stal je, čakal, da bi ga opazila,
in je spregovoril: Zdaj je čas, da se pojaviš.

In kot takrat se je prestrášila in se izkazala
spet kot dekla: globoko ga je potrdila.
On pa je sijal, in neskončno se približujoč,

*schwand er wie in ihr Angesicht – und hieß
 die weithin ausgegangenen Bekehrer
 zusammenkommen in das Haus am Hang,
 das Haus des Abendmahls. Sie kamen schwerer
 und traten bange ein: Da lag, entlang
 die schmale Bettstatt, die in Untergang
 und Auserwählung rätselhaft Getauchte,
 ganz unversehrt, wie eine Ungebrauchte,
 und achtete auf englischen Gesang.
 Nun da sie alle hinter ihren Kerzen
 abwarten sah, riß sie vom Übermaß
 der Stimmen sich und schenkte noch von Herzen
 die beiden Kleider fort, die sie besaß,*

izginil kakor v obličje njeno – in ukazal,
 naj spreobrnjevalci, ki odšli so daleč ven,
 se zberejo v hiši na pobočju,
 v večerje hiši. In prišli so teže
 in vstopili plašno: tu je ležala, vzdolž
 ozke postelje, v propad
 in izvolitev zagonetno potopljena,
 neokrnjena povsem, kakor nerabljen,
 in pozorno poslušala angelov je spev.
 Ko pa jih vse je videla čakati
 za njihovimi svečami, se od presežnosti iztrgala
 glasovom je in še iz srca
 podárila obe obleki, ki ju je imela,

*und hob ihr Antlitz auf zu dem und dem...
(O Ursprung namenloser Tränen-Bäche).*

*Sie aber legte sich in ihre Schwäche
und zog die Himmel an Jerusalem
so nah heran, daß ihre Seele nur,
austretend, sich ein wenig strecken mußte:
schon hob er sie, der alles von ihr wußte,
hinein in ihre göttliche Natur.*

ter dvignila obličje k tistemu in drugemu
(o izvor solza potokov, ki nimajo imen).

A sama legla je v svoji šibkosti
in je pritégnila nebo k Jeruzalemu,
tako blizu, da se je njena duša,
ko je izstopila, morala le malo iztegníti:
že jo je on, ki o njej je vedel vse,
dvignil v njeno božjo naravo.

II

*Wer hat bedacht, daß bis zu ihrem Kommen
der viele Himmel unvollständig war?
Der Auferstandne hatte Platz genommen,
doch neben ihm, durch vierundzwanzig Jahr,
war leer der Sitz. Und sie begannen schon
sich an die reine Lücke zu gewöhnen,
die wie verheilt war, denn mit seinem schönen
Hinüberscheinen füllte sie der Sohn.*

59

II

Kdo je pomislil, da bila so vse do njenega prihoda
nebesa mnoga nepopolna?
Vstali mesto je zavzel,
a ob njem je – štiriindvajset let –
bil sedež prazen. In že so navajati
začeli na čisto se praznino,
ki je bila kakor zacéljena, saj jo je s svojim lepim
presežnim bliščem že izpolnil Sin.

*So ging auch sie, die in die Himmel trat,
 nicht auf ihn zu, so sehr es sie verlangte;
 dort war kein Platz, nur Er war dort und prangte
 mit einer Strahlung, die ihr wehe tat.
 Doch da sie jetzt, die rührende Gestalt,
 sich zu den neuen Seligen gesellte
 und unauffällig, licht zu licht, sich stellte,
 da brach aus ihrem Sein ein Hinterhalt
 von solchem Glanz, daß der von ihr erhellte
 Engel geblendet aufschrie: Wer ist die?
 Ein Staunen war. Dann sahn sie alle, wie
 Gott-Vater oben unsern Herrn verhielt,
 so daß, von milder Dämmerung umspielt,*

Tudi ona, ki je stopila v nebesa,
 ni šla k njemu, najsi je še tako želela;
 tam ni bilo nobenega prostora, le On je tam bil in blestel
 s sijajem, ki ji je prizadeval bolečino.
 Ko pa ona zdaj, ganljivi lik,
 se novim blaženim je pridružila
 in se postavila je neopazno, svetló presvétlo,
 je iz njene biti zadržanost bruhnila
 tolikšne bleščave, da od nje je osvetljeni
 angel oslepljen zakríčal: Kdo je ta?
 To je bilo strmenje. Potem so videli vsi, kako
 Bog Oče je zadržal našega Gospoda,
 da se je, s somrakom blagim obigrano,

*die leere Stelle wie ein wenig Leid
 sich zeigte, eine Spur von Einsamkeit,
 wie etwas, was er noch ertrug, ein Rest
 irdischer Zeit, ein trockenes Gebrest —.
 Man sah nach ihr; sie schaute ängstlich hin,
 weit vorgeneigt, als fühlte sie: ich bin
 sein längster Schmerz —: und stürzte plötzlich vor.
 Die Engel aber nahmen sie zu sich
 und stützten sie und sangen seliglich
 und trugen sie das letzte Stück empor.*

prazno mesto pokazalo kakor malo bolečine,
 sled samote, kot nekaj, kar je še prenesel, ostanek
 zemeljskega časa, razpoka suha — ;
 Ozrli so se nanjo: ona zrla je tesnobno,
 daleč nagnjena naprej, kot bi čutila: jaz sem njegova
 najdaljša bolečina: in je nenadoma naprej planila.
 Angeli pa so jo vzeli k sebi, podpirali so jo in peli blaženo
 in zadnji kos poti so jo nosili kvišku.

III

*Doch vor dem Apostel Thomas, der
kam, da es zu spät war, trat der schnelle
längst darauf gefaßte Engel her
und befahl an der Begräbnisstelle:*

*Dräng den Stein beiseite. Willst du wissen,
wo die ist, die dir das Herz bewegt:
Sieh: sie ward wie ein Lavendelkissen
eine Weile da hineingelegt,*

*daß die Erde künftig nach ihr rieche
in den Falten wie ein feines Tuch.*

63

III

A pred apostola Tomaža, ki
je prišel, ko je bilo prepozno, je stopil hitri,
davno že na to pripravljen angel,
in je ukazal na pogreba kraju:

Odrini kamen vstran. Vedeti želiš,
kje ona je, ki srce ti gane:
Glej: kakor blazina
iz sivke na kratko tja bila je položena,
da zemlja v prihodnje bi po njej dišala
v gubah kakor fino sukno.

*Alles Tote (föhlst du), alles Sieche
ist betäubt von ihrem Wohl-Geruch.*

*Schau den Leinwand: wo ist eine Bleiche,
wo er blendend wird und geht nicht ein?
Dieses Licht aus dieser reinen Leiche
war ihm klärender als Sonnenschein.*

*Staunst du nicht, wie sanft sie ihm entging?
Fast als wär sie's noch, nichts ist verschoben.
Doch die Himmel sind erschüttert oben:
Mann, knie hin und sieh mir nach und sing.*

Vse mrtvo (ne čutiš?), vse bolno
omamljeno je od njenega blagega vonja.

Glej platno: kje belilo je,
ki oslepljujoče v njem postaja in níkdar ne propade?
Luč ta iz tega prečistega trupla
zanj očiščujoča je bila bolj od sijaja sonca.

Se ne čudiš, kako mehko se mu je izmaknila?
Skoraj kot bi še bila; nič se premaknilo ni.
A nebesa zgoraj so presunjena:
človek, poklekni, odpusti mi in poj.

Rilkejevo »Marijino življenje«

Nemški pesnik – ali pa bi bilo pravilneje reči pesnik češkega oziroma avstro-ogrskega nemštva? – Rainer Maria Rilke je s svojim pesniškim delom po zaslugi izvrstnih prepesnitev Kajetana Koviča postal že del *slovenskega* pesniškega kano-
na.¹ Ob poslovenjenem Rilkeju bralci poezije in pesniki merijo to, kaj sploh je pesniško.

In to po pravici. Ne le zaradi kongenialnega prevoda. Za malokatero drugo moderno poezijo se namreč zdi, da bo tudi po koncu sleherne kanonskosti, po trenutku – morda bolj oddaljenem, kot je videti, a neizogibnem –, ko se bomo splošno ovedeli slučajnosti, neobveznosti in celo iracionalnosti našega uvrščanja v »kanon«, še vedno sama v sebi utemeljevala svojo merodajnost; za redko kate-
rega drugega evropskega pesnika se zdi, da bo tudi po trenutku – morda še bolj oddaljenem in ne tako gotovem –, ko bodo zbledeli novoveški miti o pesniškosti, ohranil čar stvaritve totalnega, le iz sebe in v sebi doumljivega poetskega sveta.

Vendar pa bralec, ki se prebija skozi izvorno besedilo Rilkejevih zbranih pesmi

1 Prim. R. M. Rilke: *Pesmi*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1977, kjer bralec najde tudi osnovne podatke o pesnikovem življenju. Za orientacijo med novejšimi pogledi in skoraj nepreglednimi interpretacijami prim. M. Engel (ur.): *Rilke–Handbuch: Leben, Werk, Wirkung*, Stuttgart/Weimar: J. B. Metzler, 2004; za Marijino življenje je zanimiva študija A. Davidson: *Advocata Aesthetica. Studien zum Marienmotiv in der modernen Literatur am Beispiel von Rainer Maria Rilke und Günter Grass*, Würzburg 2001, in sicer tako zaradi širine zbranega gradiva kot zato, ker nam pokaže, kaj se zgodi, ko se duhovne poezije brez globljega razumevanja loti sodobna literarna veda.

in začne razmišljati o različnosti vtisa, ki ga je imel ob branju poslovenjenega izbora, lahko pomisli na dvoje: prvič, Slovenci ne poznamo dovolj dobro duhovno-religiozne dimenzije Rilkejevega pesništva, ki je tvorila osrednjo fazo njegovega dela in po kateri je (poleg drobne pesnitve *Pesem o ljubezni in smrti korneta Krištofa Rilkeja*, ki se je »prijela« predvsem zaradi zgodovinsko političnih okoliščin, bolj grobo rečeno zaradi ideoloških stisk »velike vojne«) v svojem času zaslovel, in drugič, sama pomenska raven njegovih pesnitev skriva v sebi takšno poetično – ne »filozofsko« ali »miselno«, da ne bi prišlo do nesporazuma – bogastvo, da se ob načinu prevajanja, ki z velikim naporom želi poustvariti rime in ritme – ali vsaj rime – izvirnika, izgubi dobršen del tiste *poetične semantike*, ki je bila osnova za Rilkejev vpliv in ugled. Vsekakor nas na to pomembno razsežnost njegovih besedil opozarjajo številni prevodi v »prostem verz«, ki jih lahko beremo v svetovnih jezikih – in čas je, da na ta izziv odgovorimo tudi Slovenci.

Z dvojezično izdajo »Marijinega življenja« – in s celovitim prevodom »Časoslova« ali »Knjige ur«, kot je naslov *Stundenbuch* poslovenil Kajetan Kovič in ki bo kmalu sledil – želim tako z izborom kot načinom prevajanja ne toliko spremeniti kot dopolniti našo podobo velikega pesnika.

Ciklus »Marijino življenje« je sestavljen iz trinajstih pesmi; razen zaključnih verzov pesmi Pietà (ki je nastala že konec leta 1911) je bil napisan med 15. in 22. januarjem 1912, se pravi v istem času kot »Devinske elegije«. Pesmi ciklusa so po Rilkejevih besedah nastale »v gibanju stranskih ur, ki so predhodile in sledile nastanku prvih velikih elegij« (pismo grofici Taxis, 25. 2. 1922).

Idejo za ciklus je pesniku dal prijatelj, slikar in grafik Heinrich Vogeler (1872–1942): po izvirni zamisli naj bi pesmi spremljale podobe tega umetnika Jugendstila. Rilke je sicer že pred tem predlogom napisal nekaj »marijanskih« pesmi, vendar so se mu zdele preveč heterogene, da bi jih lahko spojil v celoto. Zato je raje napisal povsem nov ciklus, ki sledi postajam Marijinega življenja. Pred izdajo

68 leta 1913 se je naposled odločil, da bo pesmi tiskal samostojno, brez Vogelerjevih podob. »Marijino življenje« je kmalu zaživelo tudi zvočno: pravzaprav je zaslovelo šele po uglasbitvi Paula Hindemitha (op. 27, praižvedba leta 1923; leta 1948 je skladatelj ustvaril novo različico), v kateri lahko občudujemo zvočno metamorfozo pesnikovih raziskovanj metafizičnega prostorja.

Marienleben se navezuje na več plasti krščanskega izročila, vendar s hkratno osebno drznostjo in metaforično inovativnostjo: s to dvojno smerjo Rilke v ciklusu ustvarja občutno napetost med religiozno izročnim in osebno (po)doživetim, med tradicijo in mistično-poetsko invencijo, med duhovno sprejetim in pesniško iznajdenim. K izročilu, na katerega se navezuje, najprej sodi seveda Sveto pismo nove zaveze, nadalje krščanski apokrifni spisi (Jakobov protoevangelij, Ps. Matejev evangelij, Knjiga o Marijinem rojstvu (del spisa *Transitus Mariae*)) in legende, ki jih povzemata Jacobus de Voragine v svojem vplivnem delu *Legenda aurea* in Ribadeira v svojih svetniških življenjepisih; kot vir prispodob pa so navzoče tudi podobe srednjeveškega kiparstva (npr. motiv bega v Egipt v pariški katedali Notre Dame), italijanskega slikarstva (Tizian, Tintoretto) in zlasti vzhodnokrščanske ikonografije.²

Eštetika ikone, ki jo Rilkejeva poezija – vedno s svojsko interpretacijo – transponira v besedo, je vidna v tesnih navezavah na »Kijevski paterik« in učbenik slikanja ikon, ki ga je sestavil menih Dionizij z Atosa (pribl. 1670–1745) in ga je pesnik bral v nemškem prevodu na devinskem gradu (sam opozarja na te svoje vire v pismu grofici Sizzo, datiranem 6. 1. 1922). Ikonični značaj pesnitve sugerira že sam motto, ki *ne* »izvira iz Dionizijeve knjige«, kakor beremo v sodobnih

2 Najpomembnejše vire v nemškem prevodu lahko beremo v lepi izdaji R. Exnerja: R. M. Rilke: Das Marien-Leben, Frankfurt: Insel, 1999, ki poleg bogate študije vsebuje tudi izbor pesnikovih izjav o pesnitvi in Hindemithove opombe o njeni uglasbitvi.

komentarjih,³ ampak je izvirno verz najznamenitejše bizantinske pesnitve *Akát-hištós hýmnos*, pripisovane sv. Romanu Melodu.⁴

V Rilkejevih pesmih – tako kot v ikonah – po mojem ne gre za abstraktne teološke ideje, ki jih radi v njih odkrivajo sodobni razlagalci, npr. za razvijanje neke demitizirane teologije oz. mariologije in njene paradigmatične povezave z novo poetologijo, za detronizacijo Kristusa in njegovo konfrontacijo z Marijo ipd., za erotiziranje Marije, za imanentiziranje transcendence v imenu lastne metafizike – ampak predvsem za unavzočevanje same(ga) nevidne(ga). Za priklicevanje Prisotnosti, njeno (z)gostitev in pogostitev v čutnem. Rilkejevo marijansko poezijo ravno zato tako težko razumemo v nesporni časovni bližini teološko skoraj povsem raz-vezanih *Devinskih elegij*.⁵ Ta bližina je bila – in bo verjetno ostala – eden od križev pesnikovih interpretov.

Kako naj torej na hitro določimo mesto drobne pesnitve v Rilkejevem opusu? Določena poezija je govor o že konstituiranem človeškem svetu in njegovem odnosu z božanskim; kot njeni primeri se vsiljujejo pesniški svetovi Homerja, Vergilija ali Danteja. Drug tip pesništva pa prisluškuje ravno predčloveškemu molku, molku stvari pred vzniknjenjem našega običajnega sveta. Vse besede v njej dobijo – ko se nanašajo na pred-človeško kazanje in skrivanje stvari in njihovega božanskega ozadja – premaknjen pomen. »Marijino življenje« stoji nekako na

- 3 Prim. npr. R. Perlwitz, v: Rilke–Handbuch, nav. d., str. 357. Zato motta tudi ne smemo ne smemo povezovati z Rilkejevo estetiko prostora, kljub temu, da je v nemškem prevodu Dionizija ta verz napačno preveden »Einen Raum im Inneren habend«.
- 4 Prim slov. prevod pesnitve v S. Averincev: Poetika zgodnjebizantinske literature, prev. Pavle Rak v sodelovanju z M. Komelj Snoj Ljubljana: KUD Logos 2005.
- 5 To je videl sam pesnik; v pismu grofici Sizzo (datiranem 17. marca 1922) je zapisal: *Wenn Sie die ersten Elegien (die von 1912) kennen <werden Sie> kaum glauben wollen, dass es sich um 'contemporains' des Marienlebens handle.*

70 preseku teh dveh načinov pesnjenja in eksperimentira z njuno možno bližino: biblični dogodki – že znani, že verovani, že duhovno izkušeni – so s pesniško dekonstrukcijo označevalcev odrešenjske zgodovine preobraženi v simbolna stanja, ki se nanašajo na dogodke pred vsakim človeško izmerljivim dogodkom, v nekakšno onirično arhetipiko odrešenjske zgodovine.

Bralec ima ob branju Marijinega življenja zato nedvomno vtis, da gre za »heterodoksno« pesnitev, za odmik ob običajnega krščanskega verovanja. Vendar je Rilkejev zastavek globlji od preproste zoperstavitve pravoverne, tradicionalne mariološke himnodije in lastnega, »drugačnega« razumevanja Božje matere. Pesnik v svojih osvetlitvah evangelijske, biblične zgodbe in ustnega cerkvenega Izročila smisel svete zgodovine obrača v smer, ki ni izvorno njena, ampak njegova – vendar le v kolikor »njegova« pomeni nov *topos epifanije Božanskega*.⁶ Obrača ga v branje evangelijske in apokrifne pripovedi, v katerem na stilizirano, ogoljeno scenerijo, na katero smo navajeni iz antike, stopi skrajno introvertirana, ponotranjena, reflektirana, izmučena subjektivnost: »čustvo«, ki ni naivna sentimentalnost, ampak jasen *páthos*, utrpevanje ob dogajanju na meji človeškega in Božjega. Zato ta poezija ni preprosto »gnostična« ali »heretična«, ampak pesnikovo »spoznavalsko« in »jemalsko« druženje z dogodki kaže neodpravljeni okvir, v katerega

6 To velja tudi za druge pesmi. Pretresljivost »Oljčnega vrta« (*Der Ölbaum-Garten*) iz »Novih pesmi« (1907) npr. ni v skritem nervalovskem apealu ateizma – čeprav je seveda čisto možno, da je pesem koncipirana kot tako rekoč ateistični ali vsaj protikrščanski manifest, ampak v momentu resnice, ki ga vsebuje gola metaforika, v svoji zapisanosti že oropana intence: v pesniški epifaniji stiske in trpljenja Božjega Sina, kot ubeseditvev odtujenosti od Očeta, skozi katero gre Sin – in skozi katerega – seveda z drugačnega, krščanskega vidika – prav v priklicevanju neodrešenosti sam pisec/bralec izreka ceno svoje neintendirane odrešljivosti.

7 Prim. za osvetlitev teh pojmov moje besedilo *Poezija in mistika*, v: *Mistika in literatura*, izd. A. Jovanovski, Ljubljana: Nova revija 2006 (= Poligrafi 10).

zgodovina vselej vstopa: razkriva nam neukinljivo mesto svete zgodovine v konkretni hipostazi, vselej mojem doživljanju, moji biti, ki je edina.⁷ Fascinantnost in globina »Marijinega življenja« zato ni ločljiva od tujosti in zasebnosti, ampak nam je blizu prav po njej. *Mora* nam biti blizu po tej tujosti in zasebnosti. Tudi in predvsem človeku, ki veruje »drugače« kot Rilke. Silovitost pesnikovega doživljanja in njegove distance vase že vnaprej vključuje bralčevo doživljanje lastne odmaknjenosti.

Prav zaradi tega lahko modernistične vizualne raziskave slikarja Jožefa Muhoviča stopajo v takšen dialog s to poezijo, za kakršnega je Vogelerju manjkalo poguma. Drznem si trditi, da predstavljajo še en prevod ciklusa: avtentičen in zvest, svež in navdihujoč – in vrh vsega zapisan v jeziku, ki je dosti bolj univerzalen od slovenskega.

Rilke, ki je bil do svojih pesmi – kot vemo – sicer zelo kritičen in se je zgodnjim poskusom javno odpovedal, je »Marijino življenje« do konca imel za svoje, čeprav je kajpada vedel, da je v primerjavi z brezni »Devinskih elegij« in »Sonetov na Orfeja« to le »majhno postransko delo«, *eine kleine Nebenarbeit*.⁸ Kljub temu je v pismu Hugu Salusu o tej knjigi zapisal: »prav onstran mene samega mi jo je podaril neki tihi, velikodušni duh ... «⁹ Lahko o kakšni pesnitvi izrečemo kaj odločilnejšega?

8 Pismo Ameliji de Gamerra, 22. januar 1920.

9 Pismo je datirano s 15. aprilom 1913.